

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гаупт Т.П. Автопереклади Марка Вовчка // Наукові записки Харківського державного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Серія літературознавство. Випуск 1 (28). – Харків: Вид-во Харківського державного автомобільно-дорожнього технічного ун-ту, 2001. – С.48–53.
2. Grutman Rainier. Auto-translation // Routledge Encyclopedia of Translation Studies / ed.by Mona Baker. – London and New York, 2001. –pp 17-21.
3. Routledge Encyclopedia of Translation Studies/ ed. by Mona Baker. –London and New York, 2001. – 654p.
4. Villalta G.M. Translating Oneself: Self-Translation in Dialect Poets. – Cremona, 2003.– pp 5-9.
5. Самійленко-Куконіна Н. Вікно у казку. A Window to Fairyland. –Чернівці, 2003. – 28с.

Пільгуй (Колесник) Н. М.
(Харків)

АГРОТЕХНІЧНИЙ ДИСКУРС В СИСТЕМІ ДИСКУРСІВ

Агротехнічний дискурс в системі дискурсів. У статті розглядається сучасні концепції дискурсів, а також поняття і загальні характеристики агротехнічного дискурсу як спеціалізованого різновиду наукового дискурсу. Ключові слова: дискурс, науковий дискурс, агротехнічний дискурс.

Агротехнический дискурс в системе дискурсов. В статье рассматриваются современные концепции дискурсов, а также понятие и общие характеристики агротехнического дискурса как специализированного подвида научного дискурса. Ключевые слова: дискурс, научный дискурс, агротехнический дискурс.

Agrotechnical discourse in the system of discourses. This article reads modern concepts of discourses, and also the conception and general characteristics of the agrotechnical discourse as a special variety of the scientific discourse. Keywords: discourse, scientific discourse, agrotechnical discourse.

На початку ХХІ століття на передній план виходить принципово новий комунікативний підхід в лінгвістиці, який сьогодні дозволяє говорити про когнітивно-комунікативну парадигму в мовознавстві, де аналіз дискурсу виступає об'єктом дослідження і водночас його методологічною базою [13, с. 9]. Проте дослідники віддають перевагу взаємодії різних парадигм знань. Так, Кубрякова Е.С. обґрунтовує принципово нову інтегральну когнітивно-дискурсивну парадигму, де в центрі уваги є проблема дискурсу [6].

Дискурс є складним багатоплановим феноменом, що знаходиться у центрі уваги науки в цілому і лінгвістики, зокрема: він вивчається філософією, семіотикою, соціальною психологією, Етнографією, літературознавством, а також різними напрямками лінгвістики: психолінгвістикою, когнітивною лінгвістикою, прагмалінгвістикою, етнолінгвістикою та ін. [11, с. 21].

Об'єктом дослідження слугували англomовні тексти аграрної тематики. Предмет дослідження – агротехнічний дискурс в системі дискурсів. Мета – на основі вивчення текстів аграрної тематики дослідити загальні характеристики агротехнічного дискурсу.

Мета передбачає вирішення наступних завдань: розглянути концепції дискурсу на сучасному етапі; визначити та систематизувати загальні характеристики агротехнічного дискурсу.

Актуальність дослідження обумовлена важливістю комплексного аналізу та систематизації загальних характеристик агротехнічного дискурсу як спеціалізованого різновиду наукового дискурсу на сучасному етапі в системі дискурсів.

Проте сьогодні поняття «дискурс» залишається дискусійним, оскільки науковці різних галузей знань в цей термін вкладають неоднакові значення. В лінгвістиці також термін «дискурс» використовується досить широко, про що свідчать наукові праці [Карасик, 1998; 2007; Ільченко, 2002; Кубрякова, 2004; Шевченко, 2005; Морозова, 2005; Пихтовникова, 2005; Арутюнова, 1990; Серио, 1999; Карипиди, 2007; Пелевина, 2009; Dijk, 2008].

Порівнюємо деякі поняття дискурсу.

Дискурс – зв'язний текст в сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими чинниками; текст, взятий в аспекті події; мовлення, що розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей і механізмах їх свідомості (когнітивних процесів) [14, с. 136].

Дискурс – інтегральний феномен, мисленнєво-комунікативна діяльність, яка протікає у широкому соціокультурному контексті; вона є сукупністю процесу й результату, характеризується континуальністю та діалогічністю [11, с. 28].

Серіо П. визначає вісім значень терміну «дискурс»: 1) еквівалент поняття «мовлення» (за Ф. Соссюром), тобто будь-який конкретний вислів, 2) одиниця, що за розмірами перебільшує фразу, 3) вплив вислову на його адресата з урахуванням ситуації вислову, 4) бесіда як основний тип вислову, 5) мова з позицій мовця в протилежність оповіданню, яке не враховує таку позицію (за Э. Бенвенистом), 6) використання одиниць мови, їх мовна актуалізація, 7) соціально або ідеологічно обмежений тип висловів, наприклад, феміністський дискурс, 8) теоретичний конструкт, призначений для досліджень умов виробництва тексту [10, с. 26-27].

Карасик В.І. розглядає дискурс як текст, занурений в ситуацію спілкування, та навпаки – як спілкування за допомогою тексту [4, с. 350]. Арутюнова Н.Д. дає ще більш широке поняття дискурсу – текст, занурений в життя [1, с. 136 - 137].

Т.А. ван Дейк протиставляє поняття «дискурс» та «стиль». Він визначає та використовує поняття стилю тільки в значенні певної властивості використання мови або дискурсу, оскільки його контролює контекст. Тобто стиль – це власність дискурсу, а не слів з одного боку, та носіїв мови – з іншого боку. Таким чином, визначену інтонацію, лексичні одиниці, риторичні фігури можна віднести до власності стилю тільки тоді, коли цілий текст знаходиться в дискусії, а не окремі слова чи речення [15, р. 143].

Карасик В.І. пропонує замінити термін «функціональний стиль» на «формат дискурсу». Під форматом дискурсу він розуміє різновид дискурсу, що виокремлюється на основі комунікативної дистанції, ступеню самовираження мовця, створених соціальних інститутів, регістра спілкування та клішованих мовних засобів. Таким чином, формат дискурсу представляє собою коняре-тизацію типу дискурсу. Формат дискурсу в свою чергу конкретизується жанрами мовлення, що виділяються на індуктивній основі [3, с. 193].

Піхтовнікова Л.С. застосовує синергетичну парадигму при вивченні дискурсу, Вона описує дискурс – як систему, що самоорганізується, на основі стильових рис та композиційних рівнів тексту [9, с. 29-35].

У сучасній лінгвістиці вже виконано багато досліджень, присвячених типам дискурсу, що є наслідком того, що в основу класифікацій покладено різні критерії [12, 2005, с. 233 - 236]. В нашому науковому дослідженні ми звертаємось до класифікації Карасика В.І., який зводить ці дослідження до трьох підходів [4, с. 348- 350]:

- соціолінгвістичний (хто говорить) - політичний дискурс, діловий дискурс, масово-інформаційний дискурс, рекламний дискурс, релігійний дискурс, судовий дискурс, науковий дискурс, педагогічний дискурс, дипломатичний дискурс, медичний дискурс, комп'ютерний дискурс.

- прагмалінгвістичний (як говорять) - гумористичний дискурс, ритуальний дискурс, езотеричний дискурс. Сюди він також відносить дискурсивні характеристики жанрових утворень – аргументативний дискурс, розповідний дискурс, дискурс спростовування, спонукальний дискурс.

- тематичний (про що ідеться) - економічний, моральний, екологічний, казковий, автобіографічний, терористичний, расистський дискурси.

У нашому лінгвістичному дослідженні наша мета охарактеризувати англomовний агротехнічний дискурс, дослідження якого в лінгвістичній літературі не виявлено.

Агротехнічний дискурс відноситься з точки зору соціолінгвістичного підходу – до наукового дискурсу, прагмалінгвістичного – аргументативного дискурсу (враховуючи жанрові характеристики), тематичного – агротехнічного дискурсу.

Оскільки агротехнічний дискурс є нижчою ланкою в класифікації дискурсу, він повинен мати ознаки не тільки зокрема тематичного дискурсу особливої сфери, а також загальні риси як наукового, так і аргументативного дискурсу. Розглянемо особливості агротехнічного дискурсу.

Агротехнічний дискурс є компонентом складного сільськогосподарського дискурсу, який включає в себе різноманітні вузькоспеціаловані тематичні дискурси. Серед тематичних сільськогосподарських дискурсів було вже виконано ґрунтовне дослідження агрономічного дискурсу, його поняттєво-термінологічних та концептуальних підвалин [5].

Агропромисловий комплекс має декілька основних напрямів: технічний, технологічний, агрохімічний, біологічний та організаційно-економічний. Кожен з них охоплює широке коло проблем, розробка яких відкриває перед підприємствами широкі можливості для подальшого вдосконалення виробництва, збільшення обсягу продажу товарів вищої якості й одержання більших прибутків. Наше дослідження присвячено вивченню агротехнічного дискурсу, який охоплює технічний та технологічний напрями агропромислового комплексу.

Технічний напрям агропромислового комплексу передбачає розробку теорії машин, авто-

матів і автоматизованих систем, комп'ютеризацію агропромислового виробництва, створення нових і вдосконалення існуючих систем машин для виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції тощо, а технологічний – розробку ресурсо-, водо- та енергозберігаючих технологій, теорії і методів програмування врожаїв сільськогосподарських культур і продуктивності тварин на основі нових технологічних рішень. Як бачимо, коло проблем агротехнічного дискурсу досить різноманітне, оскільки розвиток сільськогосподарської техніки та технологій займає одне з провідних місць в аграрному секторі.

Агротехнічний дискурс перш за все відноситься до наукового типу дискурсу. Ільченко О.М. розглядає науковий дискурс як особливий тип взаємодії, в основі якої є певні стратегії і тактики реалізації комунікативної інтенції адресанта, що відбивають як типологічні інтерперсональні властивості наукової комунікації, так і етноспецифічні аспекти соціуму [2, с. 7].

У науковому дискурсі формується в тексті рецептивна програма інструктивного, логізованого типу, вона направлена на переконання читача-фахівця в істинності запропонованого нового знання шляхом раціонально-логічного аргументування [8, с. 7]. Автор спирається на професійний тезаурус адресата, його інтелектуальний потенціал. В агротехнічному дискурсі як фрагменті наукового дискурсу слабо представлений компонент особистості, бо його учасниками є переважно вчені, інженери, дослідники та фахівці різних ланок сільського господарства; люди, які володіють відповідними науковими спеціалізованими знаннями.

Агротехнічний дискурс відноситься переважно до письмового жанру наукового дискурсу, а задачі та стратегії можуть реалізуватись у всіх типах тексту наукового функціонального стилю аграрної тематики.

Пізнавальна діяльність в науковій сфері припускає ціннісну орієнтацію вченого в наявності належних знань. Він оцінює інформацію про пізнаваний об'єкт на основі сформованих в його свідомості раціонально-логічних критеріїв, відповідних тим нормам і вимогам до наукового знання, які були вироблені наукою в процесі її історичного розвитку [8, с. 18].

Мова наукового агротехнічного дискурсу повинна «відповідати таким основним чинникам, як адекватність, або понятійна точність і відповідність; дериватність, або здатність творити похідні; економність, або стислість написання та легкість звучання» [7, с. 18].

Основу агротехнічного дискурсу складає спеціальна лексика, а саме терміносистема аграрного сектору, неологізми, професійний жаргон, скорочення, специфічні аббревіатури, інтернаціональні слова, реалії. Для пояснення, конкретизації чи узагальнення інформації наукового тексту часто використовуються немовні засоби такі як таблиці, графіки, функції, діаграми, та інші схематичні засоби.

Необхідність аргументувати висловлювання і полегшувати адресату розуміння агротехнічного дискурсу приводить до широкого використання різноманітних мовних засобів експресивності, зокрема порівнянь, метафор, епітетів, гіпербол, паралельних та емфатичних конструкцій, Риторичних питань тощо.

Яскравим засобом аргументації вислову наукового агротехнічного дискурсу слугує приклад, який є доказом, аргументом чи детальним описом того чи іншого досліджуваного об'єкта чи явища.

Отже, аналізуючи попередні лінгвістичні дослідження дискурсу, пропонуємо наше визначення агротехнічного дискурсу.

Агротехнічний дискурс – це функціонально спеціалізований різновид наукового дискурсу та професійної комунікації, яка охоплює технічний та технологічний напрям в агропромисловому комплексі; його мета – забезпечити ефективність спілкування та обмін інформації в спеціальних науково-технічних та професійних сферах.

Результатами дослідження є визначення загальних характеристик агротехнічного дискурсу, його місця в системі дискурсу на сучасному етапі, а також визначення агротехнічного дискурсу як спеціалізованого різновиду наукового дискурсу.

Перспективою подальшого дослідження є вивчення прагматичних функцій агротехнічного дискурсу. Було б цікавим прослідити наявність/відсутність когнітивного поля текстів даної сфери та функціонування концептуальної метафори у ній.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Арутюнова Н.Д. Дискурс // Лингвистический энциклопедический словарь. М.: Советская энциклопедия, 1990. - С. 136 - 137.
2. Ільченко О.М. Етикетизація англо-американського наукового дискурсу: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка - Київ, 2002. – 25 с.

3. Карасик В.И. О категориях дискурса // Языковая личность: социолингвистические и эмотивные аспекты: Сб. науч. тр. – Волгоград: Перемена, 1998. – С. 185 -197.
4. Карасик В.И. Языковые ключи. – Волгоград: Парадигма, 2007. – 520 с.
5. Карипиди А.Г. Агрономический дискурс: понятийно-терминологические и концептуальные основания: Автореф. дисс. канд. филол. наук: 10.02.19. - Краснодар, 2007. – 21 с.
6. Кубрякова Е.С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Ролья языка в познании мира. – М., 2004. – 560 с.
7. Нікуліна Н.В. Становлення сучасної української термінологічної системи автомобілебудування та ремонту транспортних засобів : дис. канд. філол. наук: 10.02.01 / Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г.С.Сковороди. - Х., 2004. – 255с.
8. Пелевина Н.М. Текстовая актуализация когнитивно-речевого субъекта в научной и художественной коммуникации (на материале немецкого языка): Автореф. дис... док. филол. наук: 10.02.04 – Санкт-Петербург, 2009. – 47 с.
9. Піхтовнікова Л. С. Стилїстика і синергетика дискурсу // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / Під заг. ред. Шевченко І.С.: Монографія – Харків: Константа, 2005. – С. 29-35.
10. Серю П. Как читаю тексты во Франции // Квадратура смысла: Французская школа анализа дискурса. – М.: Прогресс, 1999 – С. 14-53.
11. Шевченко І.С. Морозова О.І. Дискурс як мисленнєво-комунікативна діяльність // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / Під заг. ред. Шевченко І.С.: Монографія – Харків: Константа, 2005. – С. 21-35.
12. Шевченко І.С. Морозова О.І. Проблеми типології дискурсу // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / Під заг. ред. Шевченко І.С.: Монографія – Харків: Константа, 2005. – С. 233-236.
13. Шевченко І.С. Когнітивно-комунікативна парадигма і аналіз дискурсу // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / Під заг. ред. Шевченко І.С.: Монографія – Харків: Константа, 2005. – С. 9-20.
14. Языкознание: Большой энциклопедический словарь. Гл. ред. Ярцева В.Н. 2-е изд. Науч. изд-во «Большая Российская энциклопедия», 1998. – 685 с.
15. Dijk T.A. van. Discourse and context. A sociocognitive approach. – Cambridge: Cambridge University Press, 2008. – 283 p.

Поліщук О. Л.
(Черкаси)

ДИСКУРСИВНА СПЕЦИФІКА НОМІНАЦІЙ ПРОКСЕМНИХ ДІЙ КОМУНІКАНТА

Розвідка присвячена описові функціонування номінацій проксемних дій комуніканта як специфічних маркерів проксемного дейксису в художньому дискурсі, де вони набувають вторинних дейктичних значень передаючи додаткову інформацію про емоційний стан та соціальні стосунки комунікантів. Основну увагу автор приділяє виведенню соціального та емоційного різновидів проксемного дейксису.

Исследование посвящено описанию функционирования номинаций проксемных действий коммуниканта как специфических маркеров проксемного дейксиса в художественном дискурсе, где они приобретают вторичные дейктические значения передавая дополнительную информацию об эмоциональном состоянии и социальных отношениях коммуникантов. Основное внимание автор уделяет выведению социальной и эмоциональной разновидностей проксемного дейксиса.

The investigation is devoted to the description of the proxemic actions nominations as specific proximal deixis markers functioning within the fiction discourse. They obtain their secondary deictic meanings there by conveying an additional information about the communicants' emotional state and their social relations. His general attention the author pays to the outline of the social and the emotional types of the proximal deixis.

Аналіз останніх розвідок і публікацій. Комунікація являє собою багатоканальний процес, у якому повідомлення передається не лише вербально, а й невербально. Інформативна навантаженість та комунікативна значущість невербальних каналів зв'язку, представлених фонаційними, кінесичними, проксемними та іншими засобами, неодноразово висвітлювалися в сучасних лінгвістичних студіях із питань невербальної семіотики [3, 4, 9]. Антропологічний ракурс вивчення комунікативного процесу залучає до меж дослідження конкретні невербальні компоненти комунікації, такі як характеристики звучання голосу, вираз обличчя, посмішка та сміх, жести та пози, а також проксемні дії мовців.

Термін «проксеміка», введений Е. Т. Холлом позначає з одного боку широкий спектр позатілесних виявів щодо місцезнаходження та переміщення людини в просторі ситуації спілкування –